

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ДЖ. МАРТИНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ» ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті розкривається доцільність використання множинності перекладу літературного твору як варіантність відтворення лексико-семантичних особливостей у мові перекладу. Було підтверджено, що такі переклади дозволяють порівняти індивідуально-неповторний стиль автора роману в представленій ним вербально-естетичній картині світосприйняття, відтворити стилеві особливості епохи того часу, створити мову міфічних створінь, зобразити внутрішній емоційний стан головних героїв. Порівняльний аналіз текстів українських перекладів роману дозволив оцінити перекладацькі стратегії для адекватного відтворення лексико-семантичних особливостей роману першотвору засобами рідної мови. У статті стверджується, що проблема адекватного відтворення оригіналу художнього твору засобами рідної мови є основною проблемою в теорії та практиці перекладу, а збереження стилю оригіналу та правильний добір лексичних та стилістичних відповідників є одним із ключових критеріїв його адекватності. Особливу увагу було приділено дослідженню збереження стилю і колориту оригіналу, оскільки їх втрата може спричинити хибне враження на читача. Було доведено, що найбільш вживаними способами перекладу є калька, транслітерація, до яких перекладачі вдаються у більшості випадків для відтворення лексико-семантичних особливостей першотвору засобами рідної мови.

Ключові слова: фентезі, стратегія перекладу, транслітерація, транскрипція, калька, множинність, адекватність, лексико-семантична особливість, мова перекладу.

Kolodiy Olesia

National University Lviv Politechnic

LEXICO-SEMANTIC PECULIARITIES OF J. MARTIN'S NOVEL «THE GAME OF THRONES» AND THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Summary. The article reveals the expediency of using the plurality of translation of a literary work as a variant of reproduction of lexical and semantic peculiarities in the target language. It has been confirmed that such translations allow us to compare the individual-unique style of the author of the novel in his verbal-aesthetic picture of the world, to reproduce the stylistic features of that era, to create the language of mythical creatures, to depict the inner emotional state of the main characters. The comparative analysis of the texts of the Ukrainian variants of translations of the novel is of great value as they help us to evaluate the translators' strategies for the adequate reproduction of the lexical and semantic features of the novel of the original by means of the native language. It has been found out that the problem of adequate translation of the original work into the target language is a major problem in the theory and practice of translation and the preservation of the original style and proper selection of lexical and stylistic equivalents is one of the key criteria for its adequacy. Particular attention was paid to the study of the preservation of the style and color scheme of the original, as their loss can make a false impression on the reader. It has been proved that the most commonly used methods of translation are calque, transliteration which translators resort to in most cases to reproduce the lexical and semantic peculiarities of the original into the target language. Each of the Ukrainian translations of J. Martin's novel "Game of Thrones" performed by N.I. Tysovska, V. Danmer and V. Brodov is unique, in which translators tried to find such ways of reproducing the text of the original by means of the native language that would correspond to the original as closely as possible. It has been confirmed that the author's newly-coined words caused the greatest difficulties, which Ukrainian translators tried to reproduce with the help of stylistically marked vocabulary items, however, this approach has not always been successful because it has complicated the process of understanding the novel by modern readers.

Keywords: fantasy, translation strategy, transliteration, transcription, calque, variant, adequacy, lexical-semantic peculiarity, target language.

Постановка проблеми. Множинність перекладу означає можливість існування в літературі декількох перекладів одного і того ж літературного твору, що зумовлено не лише розбіжністю перекладацьких позицій, а й інтерпретаційним діапазоном перекладуваного тексту шляхом застосування інших художніх засобів і, передусім, втілення принципів іншої перекладної стилістики.

Порівняння різних перекладів одного і того ж твору сприяє кращому розумінню оригіналу, можливості передати авторський стиль відповідно до задумів письменника, для того, щоб правильно відобразити індивідуальну модель світо-

бачення автора першотвору та відтворити його в мові перекладу [5, с. 34]. Декілька перекладів одного і того ж оригіналу дають надзвичайно цікавий матеріал для висвітлення питань про відтворення лексико-семантичних та функціонально-стилістичних особливостей мови оригіналу так, щоби не зруйнувати цілісності художнього тексту і адекватності його сприйняття, іншими словами, передати його таким, яким створив його автор, передати всі ті мовно-художні засоби першотвору у мові перекладу.

Індивідуальний стиль письменника відображає авторський погляд на світ, певні концепції світосприйняття, особливості використання лек-

сики, образних висловів, синтаксичної побудови речень. Всі ці компоненти індивідуального стилю автора становлять єдине ціле, що постає із його задуму, авторського світобачення, що проявляється у змісті, сюжеті, характерах, образності твору. Особлива роль відводиться мовним засобам, які допомагають автору відобразити концептуальну картину світу у свій власний індивідуальний спосіб, додаючи мовленнєвим висловлюванням неповторності та оригінальності.

Одним із завдань перекладача слугує відтворення індивідуального стилю автора, специфіки авторської моделі світу, функціонування мовних засобів, їх художньо-естетичний ефект на читача, оскільки саме мовно-виражальні засоби допомагають вирізнити мову одного окремо взятого письменника від інших. Відтворити стильові особливості епохи того часу, передати ставлення автора до явищ навколишньої дійсності, зобразити внутрішній емоційний стан головних героїв є не простим завданням для перекладача.

Множинні дослідження перекладу дозволяють порівняти індивідуально-неповторний стиль автора роману в представленій ним вербально-естетичній картині світосприйняття, доцільність вибору перекладацьких стратегій і тактик для адекватного їх відтворення в мові перекладу.

Оскільки роман Дж. Мартіна «Гра престолів» відноситься до жанру фентезі за своїми жанрово-композиційним характеристикам, у творі зустрічаються архаїзми та історизми, застарілі слова, що відносяться до епохи середньовіччя, якими часто користуються вигадані автором міфологічні істоти, запозичені з міфів стародавніх скандинавських і германських племен. Вигаданий світ, у якому живуть ці чудернацькі створіння, поєднує в собі добро і зло, світло і темряву, любов і ненависть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби дослівного перекладу роману фентезі призводять до неточностей, недоречностей і може навіть порушити гармонію відтворення, що, в свою чергу, може призвести до неадекватності розкриття ідей, задумів автора першотвору у перекладі. Читачі роману будуть введені в оману, оскільки у них буде хибне уявлення про задуми автора першотвору, оскільки неточності перекладу призводять до спотворення змісту та втрати його оригінальності та автентичності. Маючи змогу порівняти множинні переклади одного і того ж роману різними авторами, читач краще розуміє особливості індивідуально-авторського стилю, мову героїв, їх емоційний стан.

Роман-фентезі Дж. Мартіна «Гра престолів» слугує об'єктом дослідження численних наукових розвідок як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, які зробили вагомий внесок у дослідження особливостей перекладу антропонімів (Присяжнюк Л.), власних назв (Мельничук А.М., Борисова О.В.), пасивних конструкцій (Короленко О.Б., Давиденко Н.І.), кольоративів dark/black для створення образів персонажів (Зеленська Ю.І.), реалій (Кузнецова М.О., Колотило Д.С.), лексичних особливостей діалогічного мовлення (Ляшенко Н.А., Кабанкова Е.І.), ономастикону (Малахова А.А., Ситенко О.О.) та ін.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом для дослідження слугували лексико-семантичні особливості роману Дж. Мартіна «Гра

престолів», отримані методом суцільної вибірки та способи їх відтворення засобами рідної мови в українських перекладах, виконаних Н.І. Тисовською, В. Данмером та В. Бродовим, що дасть можливість порівняти обрані перекладачами стратегії, прийоми та способи перекладу з метою порівняння їх ефективності та доцільності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні спроби лінгвістів дослідити різні аспекти роману Дж. Мартіна «Гра престолів», немає ґрунтовного аналізу роману у порівняльному перекладацькому аспекті, що і обумовило актуальність цієї проблеми та пошук шляхів її розв'язання.

Формулювання цілей статті. Проблема адекватного відтворення лексико-семантичних особливостей англійської мови засобами рідної представляє собою інтерес для перекладача і виступає важливим аспектом для розуміння та інтерпретації художнього тексту. Метою цієї наукової розвідки є спроба здійснити ґрунтовний аналіз лексико-семантичних особливостей літературного жанру оригіналу, проаналізувати способи їх перекладу в множинних українських перекладах, порівняти варіантність відтворення лексико-семантичних особливостей першотвору у мові перекладу.

Виклад основного матеріалу. Основною проблемою в теорії та практиці перекладу є проблема адекватного відтворення оригіналу художнього твору засобами рідної мови. Збереження стилю оригіналу та правильний добір лексичних та стилістичних відповідників є одним із ключових критеріїв адекватності перекладу.

Переклади одного і того ж літературного твору різними перекладачами демонструють істотні відмінності в застосуванні стратегій і тактик перекладу, використання різних підходів до розкриття домінуючих рис авторського стилю, а також суб'єктивне розуміння специфіки читацької аудиторії. Декілька перекладів оригіналу дали нам змогу порівняти доцільність використання перекладацьких трансформацій у відтворенні смислово-образних ідей оригіналу.

Особлива увага була приділена дослідженню збереження стилю і колориту оригіналу, що має велике значення, адже їх втрата може створити хибне враження в читача. Але водночас перекладач не повинен замінювати колорит оригіналу твору власним баченням, тому необхідно адекватно розкрити авторський задум першотвору, добираючи ті слова та словосполучення, які б якнайповніше відтворювали первинні ідеї першотвору з дотриманням єдності змісту і форми оригіналу. Точність перекладу не слід сприймати у буквальному розумінні значення цього слова, оскільки переклад перетвориться на просте копіювання оригіналу, що призведе до спотворення його змісту, а переклад перетворюється на переказ, позбавлений емоційно-експресивних відтінків та не справляє жодного враження на читача, як це можемо бачити у перекладі В. Данмера.

Кожен із українських перекладів роману Дж. Мартіна «Гра престолів» є своєрідним та неповторним, в яких перекладачі намагалися віднайти такі способи відтворення тексту першотвору засобами рідної мови, які б відповідали оригіналу. Вже з перших абзаців прологу відчутна різниця

в перекладацьких підходах та деяка неузгодженість, оскільки кожен з них вдається до різних підходів, у Н. Тисовської знаходимо кальковану фразу, у В. Данмера – адаптовану, з нестачею ясності, у В. Бродового – додавання незначних деталей. Всі переклади дещо втрачають у відтворенні настрою головних героїв. Так, наприклад, коли інтонація автора першотвору уповільнюється у намаганні роздмухати в читачеві тривожні передчуття, сповіщаючи: "...*Until tonight. Something was different tonight*" – всі троє перекладачів гублять цей момент. Перекладач В'ячеслав Бродовий вдається до буквального переказу змісту висловлювання ("*..До цього вечора. Щось було не так цього вечора*"), однак повтор не в повній мірі передає почуття тривожності, натомість відчувається нетерплячість у передчутті чогось. Віталій Данмер, попри відчутні зусилля зберегти авторський стиль першотвору, все ж не здатний був передати цей тривожний стан головного героя, тоді як у перекладі Наталії Тисовської замість тривоги можна прослідкувати радше роздратування: "*Сьогодні все було не так*".

Відтворюючи мову роману у своєму перекладі український перекладач В. Бродовий вдається до застосування українських старожитностей для того, щоб відтворити живу авторську атмосферу вигаданого ним середньовічного світу, його жителів, їхні почуття, однак, його задум залишається незрозумілим сучасному читачу, оскільки ці слова вже стали архаїзмами, іншими словами, вийшли з вжитку, наприклад *дичаки*, *брати на глузи*, *моспане*, *лицарчук*, *цмулять кров* та ін. Така інтерпретація мови оригіналу сприймається суперечливо та неоднозначно різними віковими категоріями читачів.

Однією з головних особливостей перекладацької концепції В. Бродового є те, що він приділяє значну увагу стилістично-маркованій лексиці, що зумовлює здатність цих одиниць створювати певний стилістичний ефект. З їх допомогою автор намагався додати перекладу емоційно-експресивного забарвлення, надати тексту яскравості та виразності, відтворити створений колорит тієї епохи. Натомість, як видно із перекладу, архаїчна, діалектна, рідковживана та стилістично-маркована

лексика, вжита В. Бродовим не відповідає духу сучасної епохи, літературній мовній нормі, тому суперечливо сприймається читачами, оскільки вважають їх застарілими, що ускладнює процес читання твору для сучасного покоління читачів.

У перекладі Н. Тисовської при описі персонажів роману послуговується недоречним звертанням *мілорд*, *міледи*, *лорд-батько*, створюючи надмірний ефект англізації, за яким простежується намагання автора віддалити читача у ті часи, в те історичне минуле, і тим самим ускладнює всебічне розуміння тексту читачем, що незнайомий з першотвором. На відміну від В. Бродового, переклад Н. Тисовської характеризується високим рівнем продуманості у виборі лексики, у перекладі В. Бродового (*потягли горобаху до пенька/годованець/булат*), у Н. Тисовської (*потягнули голодранця до пенька/вихованець/криця*), у В. Данмера (*потягнули цього обідраного чоловіка до колоди/підопічний/сталь*).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Роман Дж. Мартіна «Гра престолів» як твір фантастичного жанру характеризується різницею між світом, описаним у творі та реальним, тому вищеназвані перекладачі використовують різні мовні та стилістичні засоби, щоб адекватно передати назви незвичних предметів та явищ вигаданої реальності, тим самим зберігши виразність першотвору. Результати дослідження показали, що найбільш вживаним способом перекладу є калька, до якої перекладачі вдаються у більшості випадків, зокрема при відтворенні зоонімів та антропонімів. Транслітерація є популярним перекладацьким способом, який перекладачі використовують для передачі власних імен та назв міст. У деяких випадках транслітерація та калька застосовуються одночасно. Випадки перекладу реалій за допомогою транскрипції та експлікації присутні у перекладах роману, однак не є численними.

Перспектива подальшої наукової розвідки вбачається у проведенні зіставного лінгвістичного аналізу з метою розкриття функцій індивідуально-авторських новотворів та їх відтворення у мові перекладу.

Список літератури:

1. Martin G. R. R. A Game of Thrones. N.Y. : Bantam Books, 2013. 835 p.
2. Мартін Дж. Гра престолів : Роман. Переклад з англійської Н. Тисовської. Київ : КМ-Букс, 2017. 800 с.
3. Мартін Дж. Гра престолів : Роман. Переклад з англійської В.Л. Бродового. Київ : Країна Мрій, 2013. 458 с.
4. Мартін Дж. Гра Престолів : Роман. Переклад з англійської В. Данмера. Кривий Ріг, 2013. 321 с.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2000. С. 98–128.

References:

1. Martin G. R. R. (2013). A Game of Thrones. N.Y.: Bantam Books, 835 p.
2. Martin G. (2017). Hra prestoliv [A Game of Thrones: Novel] [translated by N. Tysovska]. Kyiv: KM-Books, 800 p.
3. Martin G. (2013). Hra prestoliv [A Game of Thrones: Novel] [translated by V.L. Brodovoho]. Kyiv: Krayina Mriy, 458 p.
4. Martin G. (2013). [A Game of Thrones: Novel] [translated by V. Danmera]. Kryvyi Rih, 321 p.
5. Korunets' I.V. (2000). *Teoriya i praktyka perekladu (aspektnyy pereklad)* [Theory and practice of translation]. Vinnytsya: Nova Knyha, pp. 98–128.